

УДК 338.432

О. О. Матвієнко,
аспірант кафедри обліку і аудиту,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9326-5395>

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.23.87

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА СВІТОВОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

О. Matviyenko,
Postgraduate student of the Department of Accounting and Audit,
State Higher Educational Institution Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF THE WORLD AGRICULTURAL SECTOR

Наразі відбувається активна трансформація сутності й структури світового аграрного сектору, зумовлена потребою подолання наслідків стрімкого росту населення, погіршення якості ґрунтів, загострення дефіциту водних ресурсів, зниження врожайності за рядом базових агрокультур, активним поширенням глобального харчового гуманізму, вегетаріанство та лояльності до штучних харчових продуктів. Відтак, дослідження орієнтоване на уточнення змін сутності світового аграрного сектору та дослідження пов'язаних з цим структурних трансформацій. У межах дослідження розглянуто сутність світового аграрного сектору як специфічну систему взаємопов'язаних галузей, що узагальнюють виробників сільськогосподарської сировини та міжнародного продовольства, надавачів заготівельно-переробних й реалізаційних послуг на внутрішніх і зовнішніх ринках. Відмічено, що у межах світового аграрного сектору ідентифікація його базових гравців має бути абстрагована від безпосереднього зв'язку з натуральністю харчових продуктів. Це зумовлене тим, що хоча наразі ядром аграрного сектора залишаються класичні галузі сільського господарства, обмеженість природних ресурсів призводить до того, що паралельно розвивається інноваційна галузь виробництва штучного продовольства з рослинних компонентів або з клітин, зібраних із живих тварин. Така інноваційна галузь ідентифікується науковцями як фуд-галузь світового аграрного сектору. Виробництво специфічної сільськогосподарської сировини та штучного продовольства фуд-галузі стало зростало продовж 2014—2022 рр. Наразі продукцією фуд-галузі є: різні типи штучного продовольства з рослинних та культивованих компонентів. Відповідно до аналізу структури та динаміки виробленої сировини та продовольства за країнами світу, можна зробити висновок, що у світовому аграрному секторі основними виробниками сільськогосподарської сировини і продукції є найбільші за розмірами та чисельністю населення країни. Зростає роль країн Азії. Зокрема, щодо залученості різних її регіонів у сільському господарстві, збільшується роль країн Південної, Південно-Східної та Східної її частин. Крім того, у країнах Азії існують лояльні до нових продуктів національні харчові культури, тому зростає їх роль у виробництві "штучного м'яса" та "штучних зернових продуктів". Вагомою є роль аграрного сектору Америки, а саме Мексики, США та Бразилії. Крім того, ця частина аграрного сектору нарощує виробництво і споживання рослинних сала, риби, креветок і м'яса та м'яса культивованого з клітин, зібраних із живих тварин.

At present, there is an active transformation in the essence and structure of the world agrarian sector, caused by the need to overcome the consequences of rapid population growth, deterioration of the quality of groups, aggravation of water resources shortage, a decrease of crop yield on several basic agricultures, and active spread of global food humanism. The research is focused on clarifying the essence and research of structural transformations of the world agrarian sector. The study considered the essence of the world agricultural sector as a specific system of interconnected industries, which generalize producers of agricultural raw materials and international food, and suppliers of cash-processing and sales services in domestic and foreign markets. It is noted that within the world agricultural sector, the identification of its basic players should be abstract from a direct connection with the nature of food products. This is because, although the classical agricultural sectors remain the core of the agricultural sector, the limited natural resources lead to the parallel development of an innovative sector of artificial food production from plant components or cells collected from live

animals. This innovative industry is identified by scientists as a food industry in the world agricultural sector. The production of specific agricultural raw materials and artificial food in the food industry grew during 2014-2022. At present, food industry products are different types of artificial food from plant components. According to the analysis of the structure and dynamics of the production of raw materials and food by countries of the world, one can conclude that in the world of agriculture the largest producers of agricultural products are the largest in size and population of the country. The role of Asian countries is growing. In particular, the role of the countries of the South, South-East, and Eastern parts of the country is increasing as regards the involvement of different regions in agriculture. In addition, Asian countries are loyal to new products of national food cultures, so their role in the production of "artificial meat" and grain products similar to rice is growing. The role of the agricultural sector in America, namely Mexico, USA, and Brazil, is important. In addition, this part of the agricultural sector is the growing product and consumption of plant fats, fish, shrimp, and meat and meat culled from cells collected from live animals.

Ключові слова: національні харчові культури; зниження врожайності; фуд-галузь; галузі сільського господарства.

Key words: national food cultures; crop decline; food industry; agriculture.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Швидке збільшення чисельності населення Азії, Африки та Латинської Америки, що відбувається на фоні зміни у рівні життя країн, що розвиваються та "трансляції" зразків споживчої поведінки, що сформувалися в містах за їх межі в поєднанні зі швидкою урбанізацією формують специфічні тенденції у розвідку світового аграрного сектору, які призводять до його системних трансформацій. Так, основною зміною є укрупнення й зростання такого сектору, викликане стрімким підвищенням світового попиту на продовольство та розростанням цін на продукцію сільського господарства в найближчій перспективі. Втім, наразі аграрний сектор не тільки зайняв позиції найбільшої й найважливішої галузі світового господарства, але і переорієнтувався на залучення в економічний обіг як природних ресурсів, так і їх штучних замінників. Фактично, супутніми до укрупнення аграрного сектору, є його трансформація за сутнісною й структурою, зумовлена не тільки потребою подолання наслідків стрімкого погіршення якості ґрунтів, загострення дефіциту водних ресурсів, зниження врожайності за рядом базових агрокультур, але й активним поширенням філософії у межах якої споживачі прагнуть купувати тільки те, що виготовлено з мінімальною шкодою для людей і тварин.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед базових дослідників, в яких започатковано розв'язання проблеми уточнення структури світового аграрного сектору Мазур І. І., Фесун Ю. А. [2]. Серед дослідників праці яких

присвячені вивченню сутності аграрного сектору нами виділені Волошанюк Н.В., Сьомка А.К. [1], Мороз П. [3], Сурай І. Г. [5] та інші. Разом з тим, проблемним є те, що окреслені праці присвячені переважно аналізу світового досвіду господарювання в аграрному секторі, визначенню основних напрямів та шляхів впровадження інновацій в аграрному секторі зарубіжних країн; ідентифікації векторів впровадження інновацій в аграрний сектор або вивченню сутності аграрного сектору, як категорії. Відтак, хоча автор спирався на окреслені вище праці, однак, додатково, орієнтувався на джерела, що містять дані, щодо динаміки виробництва сільськогосподарських типів сировини та продовольства світового аграрного сектору.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є уточнення сутності та дослідження структурних трансформацій світового аграрного сектору в умовах стрімкого росту населення, погіршення якості ґрунтів, загострення дефіциту водних ресурсів, зниження врожайності базових агрокультур та активного поширення глобального харчового гуманізму, вегетаріанства та лояльності до штучних харчових продуктів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

За змістом сучасних досліджень [1—4], констатовано, що світовий аграрний сектор є комплексним інтегративним поняттям. Аналіз підходів до визначення категорії аграрний сектор (табл. 1) дозволив ідентифікувати його як систему взаємопов'язаних галузей, які пов'я-

зані із активним землеволодінням або землекористуванням та використанням ресурсів, що характеризуються спільністю призначення випущеної продукції й наданих послуг. Таким чином автором розглянуто сутність світового аграрного сектору як специфічну систему взаємопов'язаних галузей, що узагальнюють виробників сільськогосподарської сировини та міжнародного продовольства (харчових продуктів), надавачів заготівельно-перероблювальних й реалізаційних послуг на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Звертаємо увагу, що у межах світового аграрного сектору ідентифікація його базових гравців (як виробників продукції та послуг) має бути абстрагована від безпосереднього зв'язку з натуральністю харчових продуктів. Це зумовлене тим, що, хоча наразі ядром аграрного сектора залишаються класичні галузі сільського господарства (серед яких базовими є рослинництво, тваринництво, рибальство), ряд специфічних факторів призводить до того, що паралельно розвивається нова, інноваційна галузь виробництва штучного продовольства з рослинних компонентів (зокрема, виробництво штучного м'яса, риби та інших продуктів) або з клітин, зібраних із живих тварин. Серед таких специфічних факторів [6]: 1) стрімке зростання населення світу; 2) погіршення якості ґрунтів та загострення дефіциту водних ресурсів; 3) зниження врожайності за рядом базових агрокультур, у зв'язку з глобальною зміною клімату та періодичними

Таблиця 1. Аналіз підходів до визначення категорії аграрний сектор

Автор підходу	Зміст визначення	Базові риси підходу
Сурай І.Г. [5, с. 263].	Виробники сільськогосподарської продукції, продуктів її перероблення, обслуговуючі підприємства та організації, що здійснюють розробку та реалізацію державних аграрних політик	Система взаємопов'язаних галузей, що пов'язані із землекористуванням та використанням природних ресурсів
Волошанюк Н.В., Сьомка А.К. [1]	Це цілісний комплекс, тісно пов'язаний з природними умовами, ресурсами, технічними можливостями та кваліфікованими спеціалістами	Система взаємопов'язаних галузей виробництва сільськогосподарської сировини та продовольства, заготівельно-переробні підприємства й організації реалізаційні сировини та продовольства
Павлова Г. Є. [4]	Це цілісний комплекс, тісно пов'язаний з природними умовами, ресурсами, технічними можливостями та кваліфікованими спеціалістами. Включає аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання	
Мороз П. [3]	Сукупність галузей народного господарства, що залучає природні ресурси в економічний обіг.	

Примітка: * автор підходу, також, пов'язує поняття з розробкою та реалізацією державних аграрних політик, що є недоцільним, оскільки це властиве лише аграрній сфері.

Джерело: сформовано автором на основі [1; 3—5].

кліматичними аномаліями (серед яких теплові хвилі, екстремальні погодні умови, спека, посуха); 4) активне поширення глобального харчового гуманізму, вегетаріанства, лояльності до штучних харчових продуктів; 5) підвищення світових цін на продовольство; 6) заборона на експорт деяких видів сільськогосподарської продукції в країнах з військовими конфліктами тощо. Така інноваційна галузь ідентифікується міжнародними дослідницькими та іншими організаціями як фуд-галузь світового аграрного сектору [7].

Перші кроки у напрямку виробництва штучного продовольства (зокрема, клітинного м'яса) були зроблені ще у 1990-х, коли Національне аерокосмічне агентство США шукало дос-

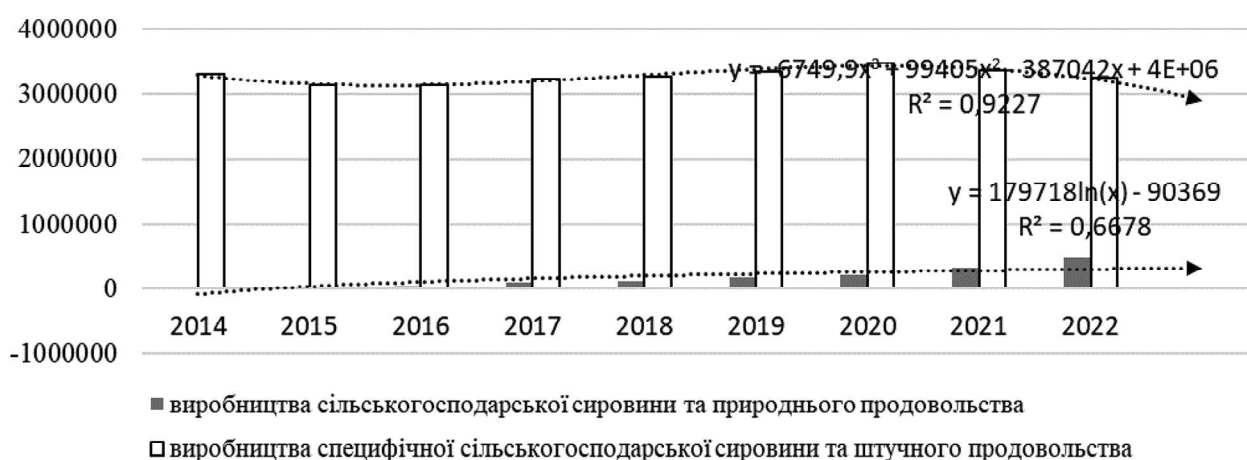

Рис. 1. Динаміка виробництва сільськогосподарських типів сировини та природного і штучного продовольства світового аграрного сектору, 2014—2022 рр., \$млн

Джерело: сформовано на основі [7].

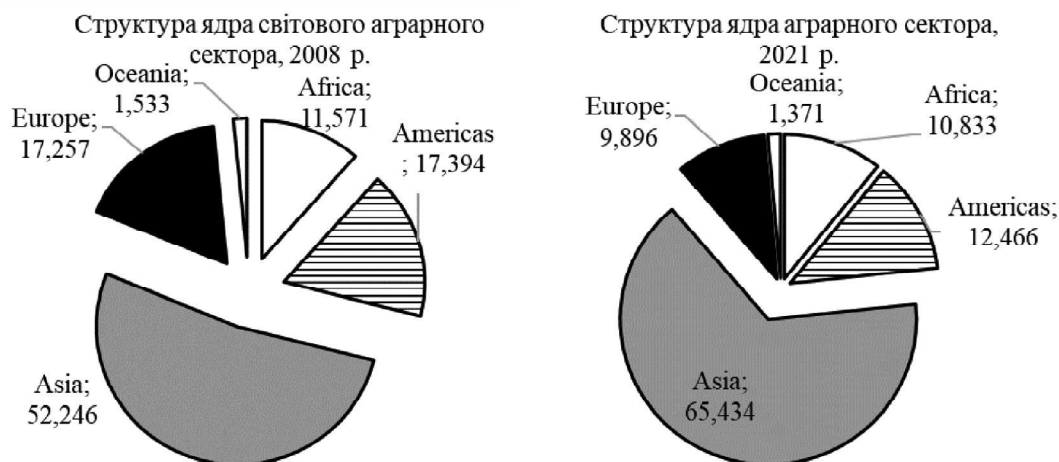

Рис. 2. Територіальна структура ядра світового аграрного сектора, 2008 р., 2021 р., %

Джерело: сформовано на основі [7].

коналіші способи довгострокового харчування для астронавтів на Міжнародній космічній станції. З тих під цей напрям активно розвивається, що простежується за динамікою виробництва сільськогосподарських типів сировини та продовольства світового аграрного сектору (рис. 1).

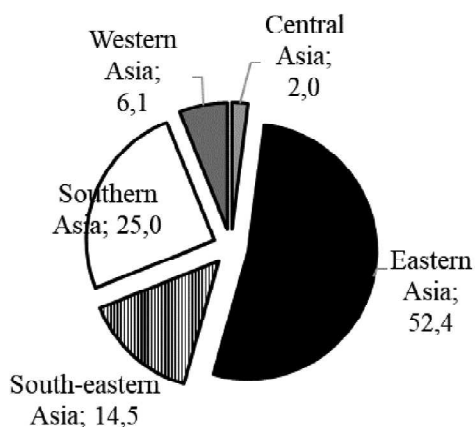
Так, виробництво специфічної сільськогосподарської сировини та штучного продовольства фуд-галузі стало зростало продовж 2014—2022 рр. (а саме з 9948,684 до 485067,7 млн дол.). Станом на листопад 2022 р. частка виробленої фуд-галуззю сировини та продовольства стягла 13% у загальному випуску світового аграрного сектору. Наразі продукцією фуд-галузі є: 1) різні типи штучного продовольства з рослинних компонентів — м'ясо птиці на рослинній основі; свинина та яловичина на рослинній основі;

риба та морепродукти на рослинній основі; яйця та молочні продукти рослинного походження; жива спіруліна та суперфуду з неї, зернові продукти, подібні до рису; 2) структуроване культивоване м'ясо (з клітин, зібраних із живих тварин) тощо. Експерти фуд-галузі прогнозують, що до 2100 р. розведення і господарське використання худоби стане застарілою, варварською практикою, від якої людство почне відмовлятися вже в середині ХХІ ст. [6].

Паралельно із зміною загального змісту світового аграрного сектору трансформується територіальна структура ядра світового аграрного сектору, що наочно простежується за даними 2008 та 2021 рр. (рис. 2).

Виділені нами територіальні трансформації спрямовані на зростання частки виробництва сільськогосподарських типів сировини та про-

Структура ядра світового аграрного сектора в Азії, 2008 р.

Структура ядра світового аграрного сектора в Азії, 2021 р.

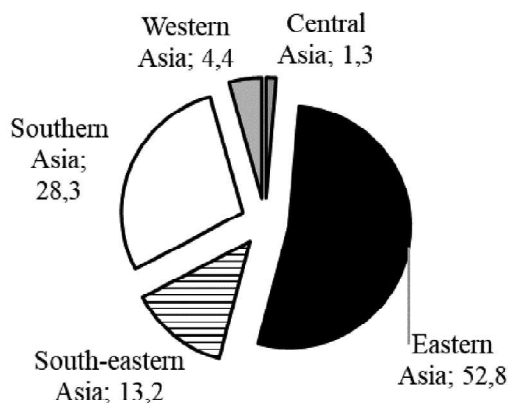

Рис. 3. Територіальна структура ядра світового аграрного сектора Азії, 2008 р., 2021 р., %

Джерело: сформовано на основі [7].

Таблиця 2. Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Південно-східної Азії, 1999—2021 рр.

Країни	Вартість виробленої сировини та продовольства, \$млн				Темпи зміни вартості виробленої сировини та продовольства (+/-), %		
	1999	2008	2014	2021	2008/1999	2014/2008	2021/2014
Brunei Darussalam	61	98	148	143	60,7	51,0	-3,4
Cambodia	1 437	3390	4 822	5 776	135,9	42,2	19,8
Indonesia	26635	71713	118806	14046	169,2	65,7	22,1
Lao People's Dem. Rep.	499	1316	2 368	3 151	163,7	79,9	33,1
Malaysia	8 582	23009	29 997	27 627	168,1	30,4	-7,9
Myanmar	4 153	10895	19 067	16 772	162,3	75,0	-12,0
Philippines	13 012	26365	36 506	36 817	102,6	38,5	0,9
Singapore	96	80	109	110	-16,7	36,3	0,9
Thailand	11 265	29349	41 096	43 379	160,5	40,0	5,6
Timor-Leste	0	196	305	294	100,0	55,6	-3,6
Viet Nam	7 313	20236	32 957	40 276	176,7	62,9	22,2

Джерело: сформовано на основі [7].

довольства світового аграрного сектору в Азії з 52,25 до 65,434%, за його зменшення в Європі, Африці й Америці, що відбувається у зв'язку із глобальними змінами клімату та нестачею води для ефективного зрошення (яке синтезує витрати на її викачування з глибоких свердловин, що, своєю чергою, відбивається на показниках урожайності) та іншими факторами, з виділених вище. У межах представлених змін територіальної структури ядра у світовому аграрному секторі зростає роль країн Азії. Зокрема, збільшується роль країн Південної, Південно-Східної та Східної її частин у світовому сільському господарстві (рис. 3).

Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Південно-Східної Азії (табл. 2) виявляє висхідну роль аграрного сектора Індонезії (яка є найбільшим у світі виробником пальмової олії, спецій, кау-

чуку, рису, какао), Таїланду (одного з найбільших виробників рису) та В'єтнаму (виробника рису, кукурудзи, сої, кави, чаю, бананів, прянощів). Вагомою у 2021 р. залишається роль Малайзії (як виробника жирів, олії тваринного та рослинного походження), яка, однак послабила свої позиції у світовому аграрному секторі у зв'язку із зниженням врожайності базових культур (у порівнянні з 2014 р.).

Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Східної Азії за 1999—2021 рр. (табл. 3) виявляє вагомість й подальше зростання ролі аграрного сектора материкового Китаю, який залишається одним з найбільших у світі виробників рису, пшениці, картоплі, сорго, арахісу, чаю, ячменю, вівса, бавовни, соняшникової олії, свинини та риби не зважаючи на постійні карантинні заходи в рамках політики нульового поширення

Таблиця 3. Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Східної Азії, 1999—2021 рр.

Країни	Вартість виробленої сировини та продовольства, \$млн				Темпи зміни вартості виробленої сировини та продовольства (+/-), %		
	1999	2008	2014	2021	2008/1999	2014/2008	2021/2014
China	178 404	485 015	935 506	1 175 288	171,9	92,9	25,6
China, Hong Kong SAR	192	119	193	279	-38,0	62,2	44,6
China, Taiwan Province of	7 395	6 467	9 970	10 915	-12,5	54,2	9,5
Japan	73 066	53 830	48 804	54 030	-26,3	-9,3	10,7
Korea, Dem. People's Rep. of	3 230	2 875	3 800	3 545	-11,0	32,2	-6,7
Korea, Republic of	21 143	22 437	30 528	30 011	6,1	36,1	-1,7
Mongolia	326	1 031	1 631	1 585	216,3	58,2	-2,8

Джерело: сформовано на основі [7].

Таблиця 4. Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Південної Азії за 1999–2021 рр.

Країни	Вартість виробленої сировини та продовольства, \$млн				Темпи зміни вартості виробленої сировини та продовольства (+/-), %		
	1999	2008	2014	2021	2008/1999	2014/2008	2021/2014
Afghanistan	1 266	3 164	5 372	5 347	149,9	69,8	-0,5
Bangladesh	11 302	16 126	26 568	40 961	42,7	64,8	54,2
Bhutan	111	201	277	388	81,1	37,8	40,1
India	104355	212820	343049	437072	103,9	61,2	27,4
Iran (Islamic Republic)	10 944	24 053	44 303	127 993	119,8	84,2	188,9
Maldives	47	156	196	299	231,9	25,6	52,6
Nepal	1 998	3 555	6 160	7 650	77,9	73,3	24,2
Pakistan	21 562	33 995	59 112	58 511	57,7	73,9	-1,0
Sri Lanka	2 068	4 135	6 354	6 746	100,0	53,7	6,2

Джерело: сформовано на основі [7].

COVID-19 (які могли суттєво зменшити основні сільськогосподарські ресурси для виробництва).

Відмітимо, що серед цієї групи країн, досить значною є роль Японії, як виробника рису. При цьому рибальство Японії втрачає свої позиції, оскільки наразі не в змозі забезпечувати висхідний попит населення (і це попри вилов рекордної кількості риби та морепродуктів (12,8 млн т)).

Аналогічні ознаки демонструє характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Південної Азії за 1999–2021 рр. (табл. 4). Виявлена вагомість й подальше зростання ролі аграрного сектора Індії (як виробника цукрової тростини), Пакистану (як виробника пшениці, бавовнику) та Бангладеш (як виробника рису). Окреслені тенденції спостерігаються попри екстремальну спеку, яка суттєво знижує врожайність країн Південної Азії (характерним прикладом є хвиля спеки в Індії, яка знизила урожай пшениці 2022 року). Серед країн Південної Азії зростає роль Ірану як виробника злаків, який, однак, не постачає сировини та продовольства на світовий ринок.

Відмінною рисою країн Азії є висока лояльність національних харчових культур до продуктів Фуд-галузі, у зв'язку зі стрімким ростом населення, погіршенням якості ґрунтів, загостренням дефіциту водних ресурсів, екстремальними посухами тощо. Відтак, зростає роль країн Азії, як виробників "штучного м'яса птиці" (подібного до справжнього м'яса), "штучного м'яса морського окуня" та "штучних морепродуктів" націлених як на масовий, так і на преміальний ринки. Крім того, для масового сегмента Японія та Китай виробляють живу спіруліну, суперфуду на основі спіруліни, зернові продукти, подібні до рису (із рисової січки, іноді з додаванням інших злаків).

Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Америки за 1999–2021 рр. (табл. 5) виявляє вагомість ролі аграрного сектора Мексики (як виробника фруктів і овочів), США (як виробника кукурудзи) та Бразилії (як виробника цукрової тростини, сої, яловичини та м'яса птиці).

Слід зазначити, що Бразилія у 2021 р. послабила свої позиції у світовому аграрному секторі, що ймовірно відбулося через теплову

Таблиця 5. Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Америки, 1999–2021 рр.

Країни	Вартість виробленої сировини та продовольства, \$млн				Темпи зміни вартості виробленої сировини та продовольства (+/-), %		
	1999	2008	2014	2021	2008/1999	2014/2008	2021/2014
Northern America	108193	174 380	228 887	205 394	61,17	31,26	-10,26
Including United States of America	93 065	146 519	199 767	175 137	57,44	36,34	-12,33
Latin America and the Caribbean	102510	219 002	297 747	255 111	113,64	35,96	-14,32
including Mexico	22095	35 080	41 198	41 294	58,77	17,44	0,23
including Brazil	27 306	77 464	106 239	81 309	183,69	37,15	-23,47

Джерело: сформовано на основі [7].

хвилю Південного конуса (що заціпила всю Південну Бразилію) та спричинене нею критичне зниження врожайності кукурудзи, сої та інших зернових, на які орієнтоване сільське господарство країни, зниження приросту живої маси худоби. В таких умовах Сполучені Штати Америки нарощують виробництво і споживання рослинних сала, риби, креветок, м'яса (що імітує смак курятини, яловичини та свинини). Наприклад, у закладах Stout Burgers & Beers (Південна Каліфорнія) з 2019 р. запущений продаж конопляних бургерів. Крім того, США найбільший світовий виробник м'яса яловичини на рослинній основі (у якій гороховий протеїн білка, квасоля, коричневий рис, олія соняшника, коноплі). Фуд-галузь аграрного сектору США, також, виробляє м'ясо з клітин, зібраних із живих тварин (це м'ясо, що вирощується у біореакторах (ферментаторах) у вигляді культури клітин, яка ніколи не була частиною живого, повноцінного тваринного організму).

Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства Європи за 1999—2021 рр. (табл. 6), виявляє у її структурі панівну роль аграрного сектору Східної Європи (зокрема РФ та України) та Південної Європи (зокрема Італії).

Втім динаміка виробленої сировини та продовольства Європи негативна у зв'язку із частими посухами. Так, посуха 2018-го р. була найсильнішою в Європі за останні 500 років, відтак значно вплинула на врожайність зернових. Посуха 2022 року також вразила чимало аграрних регіонів Європи (зокрема, у західній, центральній і південній частинах Європи), знизивши врожайність зернових культур, фруктів та овочів та спричинивши нестачу кормів для тварин (як результат, фермери змушені скорочувати витрати, відправляючи тварин на забій раніше запланованих термінів). У таких умовах, аналогічно до інших країн, Європа розвиває фуд-галузь, при цьому асортимент продукції та сировини тут значно ширший, оскільки націлений на нішу прихильників глобального харчового гуманізму (які прагнуть купувати тільки те, що виготовлено з мінімальною шкодою для людей і тварин). Серед базової продукції фуд-галузі Європи: спіруліна та суперфуди на її основі (смузі, йогурти тощо), гамбургери, ковбаси та фарш (з білків сої, пшениці, картоплі та соєвого леггемоглобіну), рослинні альтернати-

Таблиця 6. Характеристика структури та динаміки виробленої сировини та продовольства країн Європи, 1999—2021 рр.

Країни	Вартість виробленої сировини та продовольства, \$млн.				Темпи зміни вартості виробленої сировини та продовольства (+/-), %		
	1999	2008	2014	2021	2008/1999	2014/2008	2021/2014
Eastern Europe	35005	123528	130538	113305	252,89	5,67	-13,20
including Russian Federation	12494	62353	69203	54892	399,064	10,986	-20,680
including Ukraine	3747	12294	13557	14420	228,102	10,273	6,366
Northern Europe	35717	49170	57880	50384	37,666	17,714	-12,951
Southern Europe	77881	112527	103545	103687	44,486	-7,982	0,137
including Italy	34082	44971	43136	37530	31,949	-4,080	-12,996
Western Europe	74752	105072	109085	98186	40,561	3,819	-9,991
including France	33379	44222	44390	42002	32,484	0,380	-5,380
Including Germany	21 029	31 271	35 132	28 283	399,064	10,986	-20,680

Джерело: сформовано на основі [7].

ви м'ясної вирізки, рослинний замінник яєць, штучні морські продукти на рослинній основі, рослинне молоко (соєве, рисове, кокосове, горохове, вівсяне), синтезований замінник молока (з дріжджів і овочів) тощо. Крім того, у Франції активно виробляється альтернатива фуа-гра на основі стовбурових клітин для преміального ринку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У межах дослідження сутність світового аграрного сектору розглянута як специфічна система взаємопов'язаних галузей, що узагальнюють виробників сільськогосподарської сировини та продовольства, надавачів заготівельно-переробних й реалізаційних послуг на внутрішніх і зовнішніх ринках. При цьому роблені наступні висновки:

1. У межах світового аграрного сектору ідентифікація базових гравців має бути абстрагована від безпосереднього зв'язку з натуральністю харчових продуктів. Це зумовлене тим, що хоча ядром аграрного сектору залишаються класичні галузі сільського господарства, обмеженість природних ресурсів призводить до того, що паралельно розвивається інноваційна галузь з виробництва штучного продовольства з рослинних компонентів або з клітин, зібраних із живих тварин. Така інноваційна галузь ідентифікується науковцями як нова фуд-галузь світового аграрного сектору.

2. виробництво специфічної сільськогосподарської сировини та штучного продовольства фуд-галузі стало зростало продовж 2014—2022 рр. Станом на листопад 2022 р. частка виробленої фуд-галуззю сировини та продовольства стягла 13% у загальному випуску сирови-

на та продовольства світового аграрного сектору. Наразі продукцією фуд-галузі є: різні типи штучного продовольства з рослинних компонентів — м'ясо птиці на рослинній основі; свинина та яловичина на рослинній основі; риба та морепродукти на рослинній основі; яйця та молочні продукти рослинного походження; жива спіруліна та суперфуди з неї; структуроване культивоване м'ясо тощо.

3. Відповідно до аналізу структури та динаміки виробленої сировини та продовольства за країнами світу, можна зробити висновок, що у світовому аграрному секторі їх основними виробниками є найбільші за розмірами та чисельністю населення країни. Закономірно зростає роль країн Азії. Так, щодо залученості різних її регіонів у сільському господарстві, збільшується роль країн Південної, Південно-східної та Східної її частин. Крім того, у країнах Азії існують лояльні до нових продуктів національні харчові культури, тому зростає їх роль у виробництві "штучного м'яса" та продуктів, подібних до зернових. Вагомою є роль аграрного сектору Америки, а саме Мексики, США та Бразилії. Крім того, ця частина аграрного сектору нарощує виробництво і споживання рослинних сала, риби, креветок і м'яса та м'яса культивованого з клітин, зібраних із живих тварин. Європа також розвиває фуд-галузь, при цьому асортимент продукції та сировини тут значно ширший, оскільки націлений на нішу прихильників глобального харчового гуманізму.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у розробці моделі структурного розвитку світового аграрного сектору в умовах стрімкого погіршення якості ґрунтів, дефіциту водних ресурсів, критичного зниження врожайності за базовими агрокультурами, поширення глобального харчового гуманізму тощо.

Література:

1. Волошанюк Н.В., Сьомка А.К. Аграрний сектор України: Тенденції, суб'єкти, перспективи реформування, Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017, Вип. 13, ч. 1. С. 45—49.
2. Мазур І. І., Фесун Ю. А. Світовий досвід господарювання та впровадження інновацій в аграрний сектор економіки. Ефективна економіка. 2021. Вип. 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8663> (дата звернення: 22.11.2022).
3. Мороз П. Органічне виробництво: земля і люди, Агропрофі, 2011. URL: <http://www.agroprofi.com.ua/content/view/455/40>.

(дата звернення: 22.11.2022)

4. Павлова Г.Є. Особливості аграрного сектора а національній економіці, Ефективна економіка, 2014. Вип. 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2729> (дата звернення: 20.11.2022).

5. Сурай І. Г. Державне управління аграрним сектором економіки України: функціонально-структурний аспект: дис.... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 Нац. акад. держ. упр. при Президентові України/ Київ, 2005. — 280 с.

6. Петренко Ігор (2020), Суперїжа — штучне м'ясо URL.: <http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/19217-superizha-shtuchne-miaso.html> (Accessed 20 Nov 2022).

7. UNCTADstat. Table view". unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx

References:

1. Voloshanyuk, N.V. and Syomka, A.K. (2017), "Agrarian Sector of Ukraine: Trends, Subjects, Prospects for Reform", *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 13 (1), pp. 45—49.
2. Mazur, I. and Fesun, Yu. (2021), "World experience of management and introduction of innovations into the agricultural sector of the economy", *Efektivna ekonomika*, vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8663> (Accessed 22 Nov 2022).
3. Moroz, P. (2011), "Organic production: land and people", *Ahroprofi*, available at: <http://www.agroprofi.com.ua/content/view/455/40>. (Accessed 22 Nov 2022).
4. Pavlova, G.E. (2014), "Features of the agricultural sector and the national economy", *Efektivna ekonomika*, vol. 2. available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2729> (Accessed 20 Nov 2022).
5. Surai, I. (2005) *Derzhavne upravlinnia ahrarnym sektorom ekonomiky Ukrainy: funktsionalno-strukturnyi aspekt* [Public administration of the agricultural sector of the economy of Ukraine: functional and structural aspect], National Academy of Sciences under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
6. Petrenko I. (2020), "Superfood — artificial meat", available at: <http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/19217-superizha-shtuchne-miaso.html> (Accessed 20 Nov 2022).
7. UNCTADstat (2022), "Table view", available at: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> (Accessed 22 Nov 2022).

Стаття надійшла до редакції 23.11.2022 р.